

Koturni za informatičko doba¹

Zašto ovaj pomalo žurnalističko provokativni naslov? Čemu koturni, čemu klasični jezici na pragu 21. stoljeća, u doba informatike? Kolegama po klasičnoj naobrazbi pitanje može zvučati apsurdno. Ipak, mišljenja o ulozi klasičnih jezika u jezicima znanosti na kraju 20. vijeka uvelike se razilaze između krajnjih granica kategoričkog da ili ne.

Polazeći od stvarne, aktualne situacije u korištenju nasljednih riječi, izraslih na tlu stare Grčke i Rima, u svakodnevnom govoru i pisanju, možemo bez ustručavanja zaključiti da površna, pa i sasvim nepravilna, upotreba tuđica u našem jeziku pomalo prerasta u sveopću pojavu koja očito sve manje iritira. Nažalost, nije riječ samo o osnovnom stupnju obrazovanja.

Koncept obrazovnog sistema koji je klasične jezike gurnuo na margine nastavnih programa urodio je gorkim plodovima. Nikome osim cjepidlački nastrojenim filozofima, izgleda, ne smeta ako se u najavi radijskog prijenosa koncerta nekoliko puta ponovi: »izvođači Carmine Burane«, ako i postdiplomci traže »skriptu« i ako popriličan broj srednjoškolaca, a čak i studenata tumači inflaciju nestašicom, stabilizaciju štednjom redukciju isključenjem električne struje, a za interpretaciju kvarteta kao grupe od pet muzičara ne znamo da li je to neka nova dosjetka sa slabo razumljivom poantom ili rezultat pukog neznanja.

Anketa iz koje su nasumce izvučeni navedeni podaci izvedena je u jednom od našh sveučilišnih centara² i njezini rezultati naprosto poražavaju, pogotovo kad s izvjesnom mjerom sigurnosti možemo očekivati sličan nivo znanja i u drugim središtima. Spomenuta anketa obuhvatila je grupu đaka i studenata različitih usmjerenja koja po tradiciji velikim dijelom gravitiraju stručnoj terminologiji grčko-latinskog porijekla. Izrazi, u većini slučajeva latinskog izvora, grupirani su na slijedeći način:

- a) tuđice iz svakodnevnog govora
(npr.: kvartet, urbanizam, direktor, redukcija, tekstil, lokomotiva, komunizam, aktivan, injekcija itd.)
- b) termini iz opće lingvistike (za slaviste)
(npr.: subjekt, pasiv, kopula, cezura, inkunabula...)
- c) termini iz povijesti umjetnosti
(npr.: monumentalan, kustos, secesija, futurizam, kontrapost, donator, perspektiva...)
- d) termini iz sociologije

1
Referat sa znanstvenog skupa
»Studia classica u Hrvatskoj
1607 – 1987«, Zagreb 1987

2
Anketu je izradila 1985. Breda Čop s Filozofskog fakulteta u Ljubljani.

(npr.: specifičan, relevantan, totalitaran, merkantilizam, partija, manifest...)

e) **termini iz biologije**

(npr.: selekcija, mutabilnost, flora, sukulentan, vivisekcija, spontan i dr.)

f) **termini iz medicine i veterine**

(npr.: urgentan, flektoran, sterilan, cerebralan, inkubacija, virologija, interparijetalan, artikulacija i dr.)

Uz svaku stranu riječ trebalo je navesti:

- jezik iz kojeg tuđica izvire,
- riječ iz koje je izvedena i po mogućnosti značenje te prvobitne riječi,
- odgovarajuću domaću riječ ili tumačenje (ako ne postoji domaći izraz),
- ocjenu učestalosti riječi u govoru (tj. da li se više upotrebljava domaći ili strani izraz).

U prepoznavanju osnovnog značenja riječi te u razumijevanju vlastitog i izvornog jezika rezultati rada sa spomenutom grupom mladih ljudi pokazuju osjetnu razliku u broju pravilnih odgovora među srednjoškolicima i studentima s predznanjem latinskog jezika u odnosu prema rezultatima u grupi studenata bez tog predznanja. Brojčani podaci se kreću od oko 83% pravilnih odgovora u grupi »klasičara« pa sve do 30% ili, u jednoj od komparativnih grupa srednjeg usmjerenog obrazovanja, čak samo 2% pravilnih odgovora! Vjerojatno dijelimo mišljenje da nikako nije nevažno ako relativno velik dio naših budućih intelektualaca smatra da su direktor, delegat, kalendar, lokomotiva, kontinent, legenda i revolucija izvorne domaće riječi, da brkaju regiju s religijom, volutu s valutom, te konvenciju s intervencijom! Osim toga, velik dio (preko 20% anketiranih) vjeruje da je izvorni jezik mnogih riječi izvedenih iz klasičnih jezika zapravo engleski, njemački ili, u nekim slučajevima, talijanski.

Vratimo se naslovu ovog izlaganja u kojem se spominje informatičko doba. Kako je u stvari značenje, kakva je korist od znanja klasičnih jezika za tu mladu granu znanosti i tehnike koja je kao pupčanom vrpcom skoro neraskidivo vezana za engleski jezik? Sjetimo se rasprava na samom početku ulaska naše zemlje u novu fazu tehnološkog razvoja, u to upravo razvikano informatičko doba! Poznato i neslavno oklijevanje između varijanata naziva elektroničko računalo — *computer* — kompjutor — kompjuter odraz je nekog brzopletog teženja hitnom rješavanju stvari, odraz je nekog šireg profila lošeg poznavanja jezika, njegovih nijansi i pravila razvoja, čak i u krugovima od kojih se ipak očekuju mao precizniji stavovi. Činjenica da je to oklijevanje kulminiralo u neko vrijeme strogo »službenom« kompromisu, »kompjutoru«, možda je izraz for-

miranja nekog novog podjezika koji bi, prema galskoj varijanti »franglais« mogli eventualno nazvati jugoslavenskom varijantom *englatina*. No, ovo ipak nije mjesto za šale te vrste!

Vjerojatno ćemo se složiti da je jedan od osnovnih postulata za svaki kreativni rad na »pametnim« elektroničkim uređajima pa i na danas tako popularnim personalnim računalima, poznavanje engleskog jezika. To je jasno svima. Ali, nažalost, mnogo manje ima ljudi koji poznaju i dublje izvore osnovne informatičke terminologije. Vjerojatno će mnogi poricati, pa i poriču, bilo kakav utjecaj produbljenog poznavanja tih terminoloških osnova na samo programiranje. Ipak, brojni informatički leksemi s kojima se susreće početnik mnogo su jasniji i razumljiviji onima koji su svladali barem osnove klasičnih jezika. Za sve one koji ne posjeduju znanje bar latinskog jezika i koji uz to nisu poznavaoi razvojnih faza engleskog jezika riječi kao što su *initialize, append, use, syntax error, delete, create, adding data, monitor, data base, current record, modify structure, erase, select secondary* i još mnogo drugih zvučat će sasvim engleski i upamtit će ih, svaku posebno, kao izvjestan broj novih engleskih riječi. Onima, međutim koji su već jednom stali na koturne, onima dakle, koji su jednom učili latinski, te iste riječi, suprotno, neće biti niti posebno engleske niti posebno nove, pa će već na samom početku rada mnogo brže i uz manji trud pristupiti programskim jezicima.

Predaleko bi nas odvelo kad bismo htjeli nabrojiti sve izraze koji su iz grčkih i latinskih korijena potjerali mladice u jezicima svijeta suvremene elektronike. Za one koje to područje zanima pripremili smo, kao prilog ovom tekstu, kratak rječnik termina o kojima je ovdje riječ.

Nema sumnje da treba cijeniti napore svih onih lingvista i ostalih stručnih radnika koji nastoje strane izraze i u jezicima znansoti i tehnike zamijeniti domaćim riječima i time obogatiti naše jezično blago te približiti vrhunsko znanje i manje obrazovanim ljubiteljima. Međutim, prelazak na potpuno domaću terminologiju, koliko se god time obogatio jezički fond, ipak predstavlja opasnost od izolacije. Leksemi uzeti iz grčkog i latinskog u znanosti i tehnicu predstavljaju graditelje onih jedinstvenih mostova koji spajaju i nadopunjuju kreativne snage čitava svijeta. Oko osnovnih termina, izvedenih iz tih leksema, stoje živi jezici kao ravnopravni sudionici u izgradnji hrama znanja i kulture čovječanstva.

Ako se još malo zadržimo na području elektronike i informatike te pogledamo rezultate nastojanja da bi se stvorila domaća osnovna terminologija, vidjet ćemo kao se ti novostvoreni, da ne kažem »novokomponovani«, izrazi teško uključuju u svakodnevnu praksu. Da li tu stvarno treba po svaku cijenu, pa i po cijenu ljepote i komunikativnosti forsirati tvorevine kao što su na primjer:

napućivanje stroja	umjesto	programiranje,
naputak za stroj	umjesto	program,
predočnik	umjesto	ekran/ display,
sklopnjak	umjesto	čip/ chip,
ustrojno		strukturno
napućivanje	umjesto	programiranje,
crtlulja	kao zamjena za	graf, te
datara	što označava	bazu podataka,

da nabrojim samo neke od izraza koji svojim zvukom i nezgrapnošću podsjećaju na neka zlosretna vremena naše ne tako daleke prošlosti?!

U njemačkom jeziku, poznatom po velikoj mogućnosti konstruiranje novih riječi i striktnom prevodenju stranih izraza, već u ranim sedamdesetim godinama osjeća se odustajanje od te tendencije na području elektroničko-informatičke terminologije. Danas u njemačkim stručnim publikacijama s tog područja određena grupa termina stvorenih na engleskom govornom području koristi se unutar njemačkih tekstova slično kao latinski izrazi u jeziku prava. Jedna od očitih potvrda tog smjera je časopis *CHIP*, pisan na njemačkom jeziku, a noseći već u naslovu englesku riječ koja označava jedan od osnovnih pojmova mikroelektronike. Ipak, ne čuju se glasovi da je time ugroženo postojanje njemačkog jezika.

Suprotno tome, kod nas se u današnje vrijeme nažalost sve više zatvaramo u uske granice vlastite sputanosti i neznanja. Zanemarivanje jezika, ovog osnovnog sredstva komunikacije još će nas više udaljiti od razvijenog svijeta, još će nam teže uspijevati da pratimo korak tehnološkog razvoja na svim područjima znanosti, još ćemo dublje zaglibiti u mlake vode kulturne i opće civilizacijske periferije...

Svjesna sam da to o čemu pišem nije nešto novo. Ne moramo brinuti o onima koji znaju. Ali možda je naša dužnost i obaveza upozoriti one koji ne znaju. Ima ih, naime, puno i previše, pa ipak mnoge stvari upravo o njima ovise. Argumentirani istupi stručnjaka-lingvista, spremnih da najširoj javnosti na pristupačan način predstave prave vrijednosti klasičnih jezika (tu nikako ne mogu zaobići odlične tekstove D. Škiljana u popularnim časopisima), mogu vjerojatno učiniti mnogo više od mukotrpnih studija, dakako korisnih i potrebnih, ali pristupačnih samo uskom krugu poznavalaca nekog specifičnog problema.

Prisjetimo se na kraju lakoće kojom osnovnoškolci svladavaju postojeće kombinacije navedenih latinskih prefiksa s glagolom. Kad shvatimo koliko je mali preskok od školske vježbe konjugacije, na primjer glagola *duco*, do izraza poput engleskog elektroničkog transducera ili našeg svakodnevnog konduktera, kako se na taj način učenje isprepliće s igrom, a steče-

na kultura komuniciranja sve više zaokružuje profil mladog čovjeka u čijim je rukama odgovor na mnoga pitanja sutrašnjeg dana, i odgovor na pitanje postavljeno na samom početku ovog izlaganja: »Čemu koturni, čemu klasični jezici na pragu 21. stoljeća?« lakše će dobiti pozitivno obilježje. Ipak, tko zna koliko ljudi uopće razumije značenje izraza koturni? Među elektroničarima mlade generacije, vjerujem da vrlo malo...

Mali izbor termina iz elektronike i informatike s osnovom u latinskom jeziku

A

- ablative**
(*ablativus*)
- abnormal termination**
(*abnormis — terminatio*)
- absolute code**
(*codex absolutus*)
- access**
(*accedere*)
- accumulator**
(*idem*)
- actuator**
(*agere, ML actuare*)
- AC — alternating current**
(*alternare — currere*)
- AD — analog-to-digital converter**
(*analogus — digitus — convertere*)
- adder**
(*addere*)
- amplifier**
(*amplificare*)
- artificial intelligence**
(*intelligentia artificialis*)
- Antiope videotex system**
(*Antiope — videre — texere — systema*)
- applications program**
(*applicare — programma*)
- assignment statement**
(*assignare — statuere — statumen*)
- Atlas**
(*Atlas*)
- attenuation**
(*attenuare*)
- tehnika zapisa djelomičnim skidanjem gornjeg sloja medija
- nepredviđen završetak procesa zbog pogrešnih uputstava i sl.
- programski kod koji omogućuje neposredan rad na centralnom procesoru
- direktan pristup programu
- spremnik rezultata rada aritmetičko-logičke jedinice
- aktuator na disk-jedinici postavlja glavu na traženo mjesto zapisa
- izmjenična struja
- uređaj za pretvaranje analognih signala u digitalne
- elektronički digitalni sklop za zbrajanje dva broja bez prijenosa
- pojačalo
- tehnološko područje izgradnje kompjutorskih programa s funkcijama koje, ako ih izvršava čovjek, zahtijevaju određen stupanj inteligencije
- francuski kombinirani standard za *videotex* i *teletext*
- svaki specifičan program namijenjen određenom korisniku i prilagođen posebnim zahtjevima
- osnovni iskaz programskog jezika kojim se pridaje novo značenje nekoj varijabli
- prvi kompjutor koji je obuhvatio neke karakteristike koje su danas prihvaćene kao standard (iz 1963)
- smanjenje amplitude signala prilikom prolaza kroz medij koji mu oduzima energiju (izr. u decibelima)

authentication of messages (<i>authenticus – mittere + agere,</i> ML <i>missaticum</i>)	upotreba elektroničkih oznaka za točno prepoznavanje teksta
append (<i>appendere</i>)	dodavanje novog podatka na kraju postojećeg dokumenta ili datoteke
B	
binary digit – bit (<i>binarius – digitus</i>)	jedna od znamenki (digita) korištenih u binarnom sustavu, tj. 0 ili 1; najmanja jedinica memorije
bit rate (<i>pro rata parte</i>)	broj bitova po jedinici vremena, obično sekundi (<i>bps</i>)
bipolar signal (<i>bis – polus – signare</i>)	signal čiji se elementi sastoje od pozitivnog i negativnog napona; u sistemima za prijenos podataka
C	
calculator (<i>idem</i>)	računalo, obično elektroničko
cancel (<i>cancellare</i>)	poništenje naredbe/podataka
capicitor – condenser (<i>capax – condensere</i>)	kondenzator električne struje
central memory (<i>centrum – memoria</i>)	centralna kompjutorska memorija koja dopušta neposredni pristup
character recognition (<i>character – recognosco</i>)	prepoznavanje znakova kojima operater unosi podatke u stroj
circuit (<i>circum ire</i>)	kombinacija elemenata (uređaja, podataka i dr.) koji u međusobnoj povezanosti daju željeni rezultat
CMOS – complementary metal oxide semiconductor (<i>complere – metallum – oxys – semi – conducere</i>)	tip elektroničke poluvodičke tehnologije
CLV – constant linear velocity (<i>constare – linea – velocitas</i>)	konstantna linearna brzina (npr. na optičkom disku)
code (<i>codex</i>)	kod, zbir pravila prema kojima se poruka prenosi iz jednog simbolnog oblika u drugi, po mogućnosti bez gubitka podataka; poseban jezik kojim je taj zbir pravila napisan
codec (coder-decoder) (<i>codex</i>)	uređaj koji pretvara signale u prepoznatljive oblike
compact disk (<i>compingere – discus</i>)	zapis zgusnutih podataka s minimalnim neiskorištenim prostorom na disku; novi tip gramofonske ploče
comparator (<i>idem</i>)	elektronički krug kojim se ispituje i uspoređuje opseg ulaznih signala

compatibility (<i>compatiri</i>)	a) u hardveru sposobnost podsistema ili priključnog uređaja da zamjeni originalni dio opreme b) u softveru sposobnost neposrednog prihvaćanja programskog koda s nekog drugog kompjutora
compiler (<i>compellere</i>)	program za prevođenje viših kompjutorskih jezika u niži, odnosno u strojni jezik
computer (<i>computare</i>)	uređaj ili sistem sposoban da izvodi niz operacija na precizan i u potpunosti unaprijed određen način
DCAD – computer assisted design (<i>assistere – designare</i>)	primjena kompjutorske tehnologije u industrijskoj proizvodnji na stupnju oblikovanja proizvoda (dizajna)
CAI – computer assisted instruction (<i>instruere</i>)	primjena kompjutora u nastavnim programima
CAM – computer assisted manufacture (<i>manu facere</i>)	primjena kompjutora u cjelokupnom procesu industrijske proizvodnje (kontrola procesa, vođenje administracije, primjena robota i dr.)
configuration (<i>configuratio</i>)	posebni postav komponenata unutar kompjutorskog sistema potreban za određeni radni zadatak
coprocessor (<i>cum + procedere</i>)	pomoćni mikroprocesorski element za proširivanje mogućnosti osnovnog uređaja
copy (<i>copia</i>)	umnožavanje pohranjenih podataka na nekom drugom dijelu memorije ili drugom mediju
create (<i>creare</i>)	naredba (naputak) za otvaranje nove datoteke
current record (<i>currere – recordari – recordatio</i>)	tekući zapis
cursor (<i>idem</i>)	pomični simbol na ekranu koji označava položaj za upis slijedećeg znaka
CRC – cyclic redundancy code (<i>cyclus – redundare – codex</i>)	kod za prepoznavanje/otkrivanje pogreške u radnom postupku
D	
data (<i>idem</i>)	posebno pripremljen (obrađen) podatak sa specifičnom namjenom
database (<i>dare – datum – basis</i>)	zbir definiranih podataka pristupačnih unutar sistema upravljanja bazom podataka (<i>database management system</i>)
database integrity (<i>integer</i>)	stanje baze podataka u kojoj su sve vrijednosti podataka ispravne
data dictionary/directory (<i>dicere – dictio – dirigere</i>)	opis komponenata baze podataka unutar kompjutorskog sustava

data medium (<i>idem</i>)	materijal koji svojim fizikalno-kemijskim svojstvima omogućuje zapis i čitanje zapisanih podataka (npr. magnetske trake, diskovi, papirne trake ...)
data translation (<i>transferre</i>)	postupak promjene oblika podataka korištenih u jednom sistemu za drugi sistem
declarative languages (<i>declarare — lingua</i>)	vrsta programskih jezika kod kojih program jasno određuje karakteristike željenih rezultata, ali ne određuje kako doći do tih rezultata
default value (<i>VL defallire — valor</i>)	podrazumijeva vrijednost koju kompjutor automatski aktivira u nedostatku posebnog naputka
delete (<i>delere</i>)	poništanje podataka u datoteci
demodulator (<i>de + modulari</i>)	uređaj koji primljeni analogni ulazni signal pretvara u digitalni izlaz
density (<i>densus</i>)	mjera za količinu (gustoću) podataka na magnetskom mediju
descriptor (<i>describere</i>)	pohranjena informacija o pohranjivanju ostalih podataka
digital (<i>digitus</i>)	vezan za upotrebu digita (tj. diskretnih jedinica) za prikazivanje aritmetičkih brojeva, logičkih izraza i dr.
digital data transmission (<i>trans + mittere</i>)	digitalni prijenos podataka
disk (<i>discus</i>)	okrugla ploča za pohranjivanje podataka (magnetska, optička i dr.)
display (<i>displacere</i>)	ekran, »predočnik« za privremeno prikazivanje podataka u vidljivom prepoznatljivom obliku
document merging (<i>docere — documentum — mergere</i>)	moćnost vađenja dokumenata ili tekstova iz dvaju izvora pomoću tekst-procesora (programa za obradu teksta)
dual processor (<i>duo — dualis — procedere</i>)	sistem povezivanja dvaju CPU
E	
echo (<i>idem</i>)	povrat odaslanog podatka natrag na izvor
effective computability (<i>efficere — computare</i>)	efektivna komputabilnost — postojanje djelotvornog načina za ispravno izračunavanje neke funkcije
elapsed time (<i>elabor — elabi</i>)	stvarno vrijeme proteklo između dva događaja

electronic data processing (<i>electron — dare — datum — procedere</i>)	elektronička obrada podataka
electrosensitive (<i>sentire</i>)	elektroosjetljiv
electrostatic (<i>stare</i>)	elektrostatičan
emulation (<i>aemulari</i>)	izvođenje programa pisanog za jedan tip računala na drugom tipu uz identične rezultate
enumeration (<i>enumeratio</i>)	popis predmeta po rednim brojevima
EPROM — Erasable Programmable Read-Only Memory (<i>eradere — programma — memoria</i>)	memorija s mogućnošću reprogramiranja uz potpuno brisanje prethodnih podataka
eraser (<i>eradere</i>)	dio elektroničke opreme koji omogućuje brisanje na EPROM
error detection and correction (<i>error — detegere — detectio — corrigerere — correctio</i>)	otkrivanje i ispravljanje pogrešaka
error propagation (<i>error — propagare</i>)	proširenje, utjecaj pogreške na dalji rad programa
execute (<i>exsequi — exsecutio</i>)	izvođenje naredbe ili programa
execution states: — supervisor or executive — user state (<i>exsequi — stare — status — super — videre — uti</i>)	stupnjevi redoslijeda operacija na računalu
exerciser (<i>exercere</i>)	uređaj ili program za ispitivanje ispravnosti podсистema
exit point (<i>exire — pungere — punctum</i>)	točka na kojoj kontrola izlazi iz podсистema
experimental design (<i>experiri — designare</i>)	rad na pokusnim jedinicama sistema (npr. ponavljanje istog postupka na različitim uređajima)
EDA — exploratory data analysis (<i>explorare</i>)	tehnika traženja numeričkih podataka uspoređivanjem osnovnih datih znakova
extensible language (<i>extendere — lingua</i>)	programski jezik koji može prihvatiti i naknadne definicije
external interrupt (<i>externus — interrompere</i>)	izvanjski prekid procesa

F	
faceted code (<i>facies – F face – facette</i>)	šifrirane poruke
fault detection (<i>fallere – detectio</i>)	detekcija (otkrivanje) pogreške u sistemu
ferro-resonance (<i>ferrum – resonare – resonantia</i>)	ferorezonanca je rezultat zasićenja magnetske jezgre induktora, tj. dijela LC kruga
fiber optics transmission (<i>fibra – optice – transmittere</i>)	prijenos signala optičkim vlaknima
file (<i>filum</i>)	datoteka, skup pohranjenih podataka u memoriji (primarno: vrpca za povezivanje dokumenata)
file description (<i>filum – describere</i>)	osnovni opis neke datoteke i podataka koje sadrži
file transfer (<i>filum – transferre</i>)	prijenos datoteke na drugo računalo unutar iste mreže
fixed point notation (<i>figere – punctum – noscere – notatio</i>)	fiksna notacija decimalnog zareza (točke)
flexy-disk (floppy disk) (<i>flectere</i>)	savitljiva magnetska ploča – disketa
font (<i>fons</i>)	zbir znakova određenog stila i oblika (za ispis tekstova)
frequency divider (<i>frequens – frequentia – dividere</i>)	djelitelj frekvencije
G	
generator (<i>generare</i>)	program koji automatski izgrađuje nov program za potrebe prihvaćenih daljih operacija
GP – general purpose computer (<i>generalis – proponere – F porposer</i>)	računalo opće namjene
grammar (<i>grammatica</i>)	princip određivanja formalnog strojnog jezika
H	
high resolution graphics (<i>resolvere – graphice</i>)	grafika velike rezolucije (mogućnost prikaza slike od preko 7.000 linija odnosno znakova na ekranu)
I	
icon (<i>idem</i>)	slikovni simbol u programu
identification (<i>idem – indentidem – facere</i>)	prepoznavanje (autorizacija) operatera

ignore character (<i>ignorare – character</i>)	znak koji se u prijenosu podataka koristi za prazne pozicije
illegal instruction (<i>in + legalis – illegitimus – instruere</i>)	nevažeca naredba
imperative languages (<i>imperare – lingua</i>)	programski jezici koji sadržavaju izričita uputstva kako postići željeni rezultat koji, međutim, ne definiraju
incremental compiler (<i>in + crescere – incrementum – compellere</i>)	program koji djelomično prevodi (kompilira) neki drugi program uz dodavanje novih elemenata
information (<i>informatio</i>)	formalno – zbir simbola
initialization (<i>inire – initio</i>)	pridavanje novih početnih vrijednosti varijablama na početku rada
insert (<i>inserere</i>)	dodavanje novih elemenata u postojeći niz podataka
IC – integrated circuit (<i>integer – circum ire</i>)	elektronički integrirani krug
integrity (<i>integritas</i>)	unutarnja zaštita programa
intelligent terminal (<i>intelligere – terminare</i>)	uređaj za djelomičnu obradu podataka (u lokalu ili prenijetih s većeg sistema); obično se sastoji od ekrana-monitora i tastature te najmanje 1 mikroprocesora
interface (<i>inter – facies</i>)	vezni element između dva sistema, uređaja ili programa
J	
junction transistor (<i>iungere – trans – sistere</i>)	poluvodički uređaj koji regulira protok elektrona između dva materijala različitih električkih svojstava
justification (<i>iustum – facere – iustificare</i>)	pomicanje bitova unutar memorije, odnosno znakova unutar teksta na željeni položaj
L	
LSI – large scale integration (<i>largus – scalae – integer</i>)	visoki stupanj integracije (povezivanja preko 30.000 komponenata na jednom IC)
laser – Light Amplification by the Stimulated Emission of Radiation (<i>lux – amplificare – stimulare – emittere – radiatio</i>)	laser, uređaj za pojačanje svjetlosne energije stimuliranim odašiljanjem svjetlosnih zraka
laser disk	disk s kojeg se informacije čitaju s pomoću lasera

LCD – liquid crystal display (<i>liquidus – crystallum – displicere</i>)	ekran s tekućim kristalima
line printer (<i>linea – premere</i>)	linijski štampač (tiskanje jednog reda znakova unutar jednog ciklusa)
M	
machine simulation (<i>machina – simulare</i>)	simulacija rada jednog stroja na drugom stroju
magnetic cell (<i>magnes – magneticus – cella</i>)	magnetska ćelija – memorijski element
matrix (<i>idem</i>)	matrica, dvodimenzionalni niz
matrix inversion (<i>invertere</i>)	numerička metoda izrade inverzne matrice
matrix printer (<i>matrix – premere</i>)	matrični printer (ispis znakova točkicama)
memory cycle (<i>memoria – cyclus</i>)	ciklus rada u memoriji između dva stanja mirovanja
merge (<i>mergere</i>)	kombinacija podataka iz različitih datoteka u jednoj
microcomputer (<i>computare</i>)	skup digitalnih elektroničkih komponenata koje sadržavaju sve elemente potrebne za rad računala; kompjutorski sistem s mikroprocesorom kao centralnom kontrolnom i aritmetičkom jedinicom
microprocessor (<i>procedere</i>)	poluvodički čip ili komplet čipova koji predstavlja »glavni mozak« kompjutera
mode (<i>modus</i>)	način rada i primjene računala
modem	uređaj za modulaciju i demodulaciju podataka na nekom prijenosnom putu
modulator/demodulator (<i>modulari – modulator</i>)	
monitor (<i>monere</i>)	uređaj za ispitivanje/praćenje rada sistema (obično ekran)
mouse (<i>mus</i>)	»miš«, ručna naprava za prijenos pokreta po ravnoj površini na monitor (linije)
mutual exclusion (<i>mutuus – excludere</i>)	uzajamni odnos dvaju procesa čiji se dijelovi ne smiju izvoditi istovremeno, te se jedan od njih privremeno isključuje
N	
node (<i>nodus</i>)	a) podstruktura koju nije moguće dalje razgrađivati b) kompjutor na čvorištu većih kompjutorskih mreža

non-volatile memory (<i>non – volare – memoria</i>)	memorija čiji se sadržaj nakon isključenja sistema ne gubi
O	
octal number system (<i>octo – octavus – numerus – systema</i>)	osmični sistem (prikazivanje brojeva kao višekratnika od 8)
on-line (<i>linea</i>)	oznaka da je uređaj priključen na sistem i spreman za upotrebu
open access facilities (<i>accedere – facilis – facilitas</i>)	opremljenost kompjutorskih radionica za opću namjenu (naročito za potrebe školovanja)
open system (<i>systema</i>)	informacijska mreža koja povezuje sisteme različitih tipova i standarda
operating instructor (<i>opus – operare – instruere</i>)	uputstva za rad na sistemu
OP – AMP – operational amplifier (<i>operare – amplificare</i>)	visokonaponsko pojačalo s diferencijalnim ulazom
operator procedure (<i>operare – procedere</i>)	redoslijed kompjutorske ocjene izlaza u skupu različitih operacija
OCR – optical character recognition (<i>optice – character – recognoscere</i>)	proces u kojem stroj optičkim putem prepoznaje i kodira primljenu zapisanu informaciju
optical fibres (<i>optice – fibra</i>)	optička vlakna za prijenos svjetlosnih signala
Oracle (<i>oraculum</i>)	naziv IBA teletekst – sistema
organization chart (<i>organum – charta</i>)	grafički prikaz organizacijske strukture
P	
pagination (<i>pagina – pangere</i>)	prelamanje teksta na jedinice budućih stranica
PIA – peripheral interface adapter (<i>peripheres – inter – facies – adaptare</i>)	sastav elektroničkih krugova koji omogućuju kompatibilnost sklopova
permanent error (<i>permanere – error</i>)	nepopravljiva greška sistema
PC – personal computer (<i>persona – computare</i>)	mikrokompjutor opće namjene predviđen za rad 1 operatera
petal printer (<i>petere – premere</i>)	tip serijskog štampača s »lepezom« (»tratinčicom«)

phase (NL <i>phasis</i>)	stanje u razvoju kvantitete — npr. dva sinusoidna vala iste frekvencije su u fazi ako istovremeno postignu vrh
photocopier (<i>phos</i> — <i>copia</i>)	fotokopirni aparat
picture processing (<i>pingere</i> — <i>pictura</i> — <i>procedere</i>)	kompjutorska analiza slikovne informacije u obliku dvodimenzionalnog niza podataka
pixel = picture element (<i>pingere</i> — <i>elementum</i>)	osnovni element (znak) u ekranizaciji slike
PLAN (<i>planus</i>)	kompjutorski jezik nižeg stupnja, blizu strojnom jeziku
PLATO (<i>idem</i>)	sistem učenja s pomoću kompjutora
port (<i>porta</i>)	točka ulaska signala u centralni kompjutorski sistem
portability (<i>portare</i> — <i>habilis</i>)	sposobnost odnosno prikladnost dijela hardvera ili softvera za priključenje ili prijenos na drugi uređaj
postprocessor (<i>post</i> — <i>procedere</i>)	program koji izvodi neke operacije na kraju nekog drugog programa
PCB — printed circuit board (<i>premere</i> — <i>circum ire</i>)	ploča od izolacijskoga materijala s ugrađenim elektroničkim krugovima (tiskana ploča)
printer (<i>premere</i>)	štampač
program library (<i>programma</i> — <i>libraria</i>)	zbir raspoloživih programa
PROLOG — programming in logic (<i>programma</i> — <i>logica</i>)	programski jezik zasnovan na matematičkoj logici (za upotrebu u sistemima umjetne inteligencije)
prompt (<i>premere</i> — <i>promptus</i>)	izjava sistema da je spreman za slijedeću sekvencu rada
proportion spacing (<i>proportio</i> — <i>spatium</i> — <i>spatiari</i>)	metoda tiskanja znakova prema individualnom potrebnom prostoru (nejednako za svaki znak)
Q	
QBE — query by example (<i>quaerere</i> — <i>exemplum</i>)	način traženja podataka specifikacijom primjera
query language (<i>quaerere</i> — <i>lingua</i>)	u sistemu upravljanja s bazom podataka jezik na kojem se mogu postavljati pitanja neposredno bazi
R	
radio frequency (<i>radiare</i> — <i>frequentia</i>)	frekvencija (učestalost) radio-valova
raster scan (<i>radere</i> — <i>rastrum</i> — <i>scandere</i>)	pretraživanje ili reproduciranje neke slike slijedeći tragove paralelnih linija

rational number (<i>ratio — numerus</i>)	razlomak
real number (<i>res — realis — numerus</i>)	broj s pomičnim decimalnim zarezom u nekim višim programskim jezicima
record (<i>recordari</i>)	zbir podataka vezanih za određen predmet
redundancy (<i>redundare</i>)	dodavanje komponenata iznad minimuma potrebnog za rad sistema
reference file (<i>referre — filum</i>)	datoteka referentnih podataka koja se mijenja na duži period
register (<i>regerere — LL regesta</i>)	specifičan tip pohranjivanja podataka za posebne namjene
relational database (<i>referre — datum — basis</i>)	oblik specifikacije baze podataka na osnovi matematičkih odnosa
remote (<i>remove</i>)	udaljeni ali povezani dio sistema, opreme ili procesa
repagination (<i>repaginato</i>)	izmjena dužine stranice
resistance (<i>resistere</i>)	električni otpor
response time (<i>respondere</i>)	vrijeme između upisa i primljenog odgovora
ruler line (<i>regula — linea</i>)	linija za određivanje širine teksta (u sistemu za obradu teksta)
S	
satellite computer (<i>satelles — computare</i>)	pomoćni kompjutor manjeg kapaciteta unutar sistema, terminal
scaling (<i>scalae</i>)	prilagođavanje računskih vrijednosti procesu ili kapacitetu opreme
scanner device (<i>scandere — dividere</i>)	uređaj koji prelazeći preko unaprijed određenih linija ili znakova pretvara njihov oblik u digitalne signale, prepoznatljive kompjutoru
semiconductor (<i>semis — conduco</i>)	poluvodič
signal (<i>signum</i>)	oblik podataka, npr. serija diskretnih digitalnih kodova
silicon (<i>silex</i>)	silicij
SIMULA (<i>simulari</i>)	programski jezik na bazi ALGOL-60 za pisanje programa simulacije
single line display (<i>singulus — linea — displicere</i>)	ekran za ispis podataka u samo jednom redu

software reliability (<i>religare</i>)	pouzdanost, mjera očekivane ispravnosti izvršenih funkcija
sorting (<i>sors — sortiri</i>)	proces raspoređivanja informacija
status line (<i>stare — status — linea</i>)	linija na ekranu koja sadržava informaciju o trenutnom stanju procesa
subprogram (<i>sub — programma</i>)	program ovisan o glavnom programu
subscript (<i>subscribere</i>)	znak ispod osnovne linije, npr 2 u H ₂ O
supercomputer (<i>super — computare</i>)	računalo vrlo velikih mogućnosti (preko milijun naredbi — izvršenja u sekundi)
superscript (<i>super — scribere</i>)	znak iznad linije, npr. x ³
syntax (<i>syntaxis</i>)	pravila za kombiniranje elemenata jezika (definicija, ne značenja)
syntax error (<i>syntaxis — error</i>)	poruka na ekranu koja zaustavlja dalji rad (uslijed nepoštivanja pravila sintakse)
synthesizer (<i>synthesis</i>)	sintetizator zvuka (govora ili glazbe) digitalnim signalima
system security (<i>systema — securus — securitas</i>)	unutarnja zaštita podataka

T

TAB — tabulate (<i>tabula</i>)	pisanje podataka na strojno unaprijed određenim pozicijama
telecommunications (<i>tele — communicari</i>)	telekomunikacije, prijenos poruka na većim udaljenostima
terminal (<i>terminus</i>)	uređaj za unos i ispis podataka, obično priključen na kontrolni procesor
text editor (<i>texere — edere — editor</i>)	program za obradu tekstualnih podataka pisanih na nekom prirodnom ili višem programskom jeziku
transaction processing (<i>transigere — procedere</i>)	upotreba <i>on-line</i> -kompjutora za ispitivanje datoteka
transceiver (<i>transmittere + recipere</i>)	uređaj koji može i prenositi i primati signale na nekom komunikacijskom sredstvu
transducer (<i>trans — ducere</i>)	svaki uređaj koji pretvara energiju u ili iz električkog oblika (npr. zvučnik pretvara električnu energiju u zvučnu)
transient error (<i>transire</i>)	prolazna, popravljiva greška
transistor (<i>trans — sistere</i>)	tranzistor

translator (<i>transferre</i>)	prevodilački program/prevođenje programa na drugi jezik
transmission channel (<i>transmittere – canalis</i>)	kanal za prijenos podataka
transputer (<i>trans – putare</i>)	kompjutor na čipu (<i>i.e. transferable computer</i>)
THF – tremendously high frequency (<i>tremo – tremendus – frequentia</i>)	»užasno« visoka frekvencija – između 300 GHz i 3000 GHz – blizu infracrvenih frekvencija
U	
UHF – ultra high frequency (<i>ultra</i>)	frekvencije između 300 MHz i 3 GHz (za TV-prijenose i mikrokompjutorsku projekciju na TV-ekranu)
UIM – ultra intelligent machine (<i>ultra – intelligere – machina</i>)	»stroj koji razmišlja« – krajnji stupanj u razvoju umjetne inteligencije
ULA – uncommitted logic array (<i>committere</i>)	čip koji sadrži međusobno još nepovezane logičke krugove
UPC – universal product code (<i>universum – producere – codex</i>)	standardni tip označavanja proizvoda u evropskim zemljama (niz vertikalnih linija)
UNIX (<i>unicus</i>)	operativni sistem velikih mogućnosti
utility programs (<i>utilitas – uti</i>)	zbir opće korisnih programa unutar svakog kompjutora
V	
VAN – value added network (<i>valor – addere</i>)	mreža kompjutora koja omogućuje razmjenu informacija između velikih javnih (centralnih) i malih privatnih kompjutora
V&V – verification and validation (<i>verum – facere – validum</i>)	sistem kontrole ispravnosti
video disk (<i>videre – discus</i>)	disk za pohranjivanje podataka, uključujući i TV-slike
VLSI – very large scale integration (<i>largus – scalae – integer – integratio</i>)	velika gustoća podataka – preko milijun komponenata na IC
virtual (<i>virtus</i>)	fizički nepostojeća ali simulirana mogućnost
visual display terminal (VDT) (<i>videre – displicere – terminus</i>)	izlazna jedinica za prikazivanje grafičkih i alfanumeričkih informacija (slično TV-slici)

